

Národno blago.

Prislovce in reki iz Istre.

Zapisal J. V. *)

Ako zima ne uji sè zubi, huje ušiba z repom.

Ni roba sirota (dobi gospodarja) nego onaj, ki je nima.

Kolo teče za kolesom, a vsi četiri za vojetom. (Družina se ravna po gospodarju.)

Od snage (čistoče) svet ne pogiba, nego od pomanjkanja.

Da biš prišla (se umožila) kade peteha ne čuješ. (Rečejo porednemu dekletu.)

Mačak mu je kvas pojil (nima ni za početi).

Tuja melja (ako se ukradeno melje) prazni mihi.

Joh ti hlapcu, ki ne zasluži, joh ti gospodarju, ki ne plati (hlapca).

Ča se dere (oblačilo), gori i ji, toga nikada dosti ni.

Peteh ti je gonil (nosil) muku, a tovar (osal) vodu. (Rečejo redki hrani).

Ki z Bogom sije, z Bogom žanje.

Kamo sud (od viših odločeno), tamo put.

Mačka da, mačka zame (ako je kemu žal, da je dal).

Na odlivak, da lahko voda odteka; — procidna zemlja, ka se brzo osuši; — rusa, velike hraste na otročji glavi; — mlehuliti se, po malo se gibati; — nameljak, kar se namelje; — ptiči se hulvaju, perje menjajo; — ptiči se jaru, se parijo; — podvijak, slabi žito pri vijanju; — prosnica, Friesel (febris miliaria); — bodalj, bodlji, die Nadeln der Nadelhölzer; — pustiti pri zidanji ozube (iz zida moleče kamne), da se more potle prilapak (Zubau) prizidati; — rastež, vse kar raste; — voz zabotnjak, malo naložen kakor pri raboti; — zameljak obod pri malinskem kamnu; — njiva na smuš, na jednom konci tešnja; — mi se bači, mi se odrigiva; — tuckati na vrata, potrkati; — pij te budi, fej te bodi; — možljenak (možljeni = možgani) die hintere Hirnschale; — parotina, z neostro rečjo storjena rana itd.; — jedan tok pesme, eine Strofe; — zalivalnik, za vrte zalivati; — polugovorac, ki v govorjenji besede požira; — prema-trap, voz na dve kolesi; — poterhljati, naganjati se, kakor petelini; — črglati se, sramotiti se malo; — četar, vodja ene čete.

Narodna.

H é i i m a t i.

Draga mamó! omožite me.

Draga hčerko! nimam dote.

Draga mamó! prodajte koke.

Draga hčerko! jih je malo.

Draga mamó! prodajte kuću.

Draga hčerko! dobra je i za me.

Kmetska basen iz Istre.

Lisica i peteh.

Lisica je uhitila peteha (petelina). Peteh joj govori: si me uhitila, znam, da češ me pojisti, ali prosim te, samo enu malu stvar mi još stori prvo, nego me pojiš. Ona reče: kakovu? A on reče: stavi božje ruke (sklopi tace) i zahvali bogu na sreči, da si me uhitila. Lisica to stori, a peteh skoči na bukvu. Lisica reče: simo bliže, pete. A peteh odgovori: bil sam tamo, tete. — I prebisan se da prevariti.

*) Hvala lepa! Prosimo še.

Vred.

Politične stvari.

Volilna reforma od druge strani ogledana.

Ko se je zvedelo, da ministerstvo namerava, sedanjemu državnemu zboru predložiti načrt nove postave, po kateri se imajo vpeljati neposrednje ali direktne volitve poslancev v državni zbor, brž je skor po vseh deželah, ktere pošiljajo poslance v državni zbor, nastal silni vihar zoper te volitve zato, ker se ž njimi vničuje postavna pravica deželnih zborov, katerim edinim njihova ustava daje oblast, voliti poslance v državni zbor, in ker so tudi prelom celó decemberske ustave, ktera priznava državni zbor tak, da v njem sedijo le poslanci, ki mu jih deželni zbori pošljejo kot prave zastopnike deželne in ki kot taki tudi gredo v delegacijo.

Zoper tak ustavolom se je vzdignila večina Avstrijskih narodov, ki so kar naravnost s prošnjami (peticijami) se bližali prestolu cesarjevemu in se vsak dan še bližajo, naj bi blagovolil odvrniti postavu, s ktero je velika večina narodov Avstrijskih nezadovoljna. In čem bolj so se po nekterih deželnih glavarjih in njihovih podložnih uradnih podpisovanju dotičnih peticij zapreke stavile, tem bolj so se množili podpisi povsod, katerih se šteje zdaj že na milijone.

Jedro teh peticij je bilo izprva poglavitno to, da direktne volitve rušijo ustavo dežel, — in da si centralisti celó rušijo ustavo, ki so jo decembra meseca leta 1867. si sami osnovali. —

Al še bolj viharo nasprotstvo je nastalo po deželah zdaj, ko je znan načrt te postave, kterege je ministerstvo 15. dne t. m. v razpravo predložilo državnemu zboru, in se je izvedelo, kako se bode po nameravani postavi imelo voliti.

Ko je minister notranjih oprav izročil državnemu zboru omenjeni načrt, je po parlamentarnem običaji šel v roko ustavnemu odseku, v katerem sedijo najbolj zagrizeni ustavoverci Herbst, Giskra, Kuranda, Rechbauer, Fux itd. In ko se je začela razprava, je Rechbauer zahteval pogovor splošni o tej postavi, rekši, da postava ta je tako važna, da potrebuje temeljitega prevdarka tem bolj, ker je znano, da ima po deželah sila veliko nasprotnikov. Liberalnemu možu v ministerskem načrtu ni to po všeči, da grajščaki volijo preveč poslancev. „Pozvali ste nas k krasnemu obedu — je rekel — al postavili ste pred nas le kruh in vodo“. Tudi Fux je zahteval splošno debato, al večina odsekova je odbila dotični predlog in prestopiti se je moralo kar brž na razgovor posamesnih člankov. Minister ni hotel splošnega raztelevanja postave in podložniki njegovi so mu pritrdili, brž ko ne se jim zdi ta postava kakor ravnokar z drevesa odtrgana češplja, ktere ne smeš po rokah valjati, da kar brž ne zgubi plavega nadiha.

Če pogledamo tedaj, kako je po tej postavi v obče razdeljena volilna pravica, vidimo, da so kmeta zopet postavili za duri v primeri z mestjanom in grajščakom. Če je volilno pravico že volilni red februarske postave zeló oškodoval, jo oškoduje ta volilna reforma še bolj. Pravična postava mora pravico meriti po številu davkov in po številu glav; — če kmet in mestjan sedita pri davkarski mizi na enem stolu, sedeti morata na enem stolu tudi pri volilni mizi. Al če pogledamo to postavu, vidimo dvojno mero, kajti 4krat, pa tudi 5krat manj pravice ima kmet memo mestjana, in vrh tega voli mestjan naravnost za-se, kmet pa voli volilne može, ki potem še le volijo poslance — in kako dolgo pot bodo imeli storiti do volilnega okraja!

Preočiten je tedaj dvojni vatel, po katerem se

meri volilna pravica; zato ni čuda, da je zdaj nevolja o direktnih volitvah še večja.

Ko se je to v ustavnem odseku očitalo ministru Lasserju, je rekel, da to oškodovanje kmetijskega stanú je le na videz; zdi se tako, a ni tako, kajti v kmetijski stan spadajo tudi veliki zemljiški posestniki (grajščaki) in če njih volilno pravico prištejemo pravici kmetov, je s tem pobotana volilna pravica kmetijskega stanú. — To pa je tako čudno modrovanje, da ga minister gotovo sam ne verjame. Kolikrat — ga vprašamo — pa volijo kmetje in grajščaki enake poslance? Res je, da povsod imamo nekatere grajščake, ki v ljubezni do svojega naroda s kmetom volijo enako; al kako malo je taci rodoljubnih gospodov! Pogledite le v deželne zbornice, pa vidite grajščake vso drugo pot hoditi kakor poslance kmetijskih občin. Ono ministrovo „pobotanje“ kmetijskega stanú z grajskim je tedaj prazno besedovanje.

Gledé tedaj tudi na to krivično razmero volilne pravice (baron Eichhof je sam rekel: „če se volilna pravica daje po številu glav in davkov, je ustavoverska stranka pokopana“, — no, ta tiček jo je vendar dosti glasno in — recimo — pošteno zapel) — gledé na to, da se je nekterim kupčijskim zbornicam vzela volilna pravica, drugim pa pustila, — gledé na sestavo volilnih krajev itd. dobijo deželni zbori — ako bi nameravana volilna reforma tudi potrjena bila — gradiva dosti, da se poslužijo pravice, ki ga jim daje §. 19. deželne ustave, in svoj glas povzdignejo zoper volilno reformo, tem več, ker jo je sklenila zbornica poslancev, v katerem ni bilo zastopnikov niti českega naroda, niti slovenskega, iz Tirolov skor nobenega, iz Vorarlberga celó nobenega, in v katerem manjkajo federalistični zastopniki Štajarski in Gornje-avstrijski, in če tudi Poljaki izostanejo, tudi Galicija ni dostojno zastopana. Ali je tak državni zbor o sklepu take ustavolomske postave še postaven (legalen), nikomur ni težko razsoditi, kdor le konstitucijski abc pozna. Le nemška liberalna stranka je „sama med seboj“, in prav noben drug je ne moti v sklepih njenih.

Zgodovinske črtice.

Odperto pismo

gosp. prof. vitezu L. Gariboldi-ju.

(Dalje.)

Dragi mi Polde! Prestopiva zdaj na drugi kapitel.

Zlasti pri šolah želé in si na vse kriplje prizadevajo „Tagblattarji“ vpliv duhovščine kolikor mogoče izpodriniti, ter vse naše šole poheinrichariti in popirkariti, da ne bi vsaj vprihodnje taki trdovratni „mračnjaki“, to je, pošteni Slovenci, iz šol izhajali, ki ostanejo pri volitvah slepi in gluhi za vse prošnje in grožnje nemčurske svojbine, ampak razsvetljeni liberaluhi, ki bi povsod a zlasti pri volitvah z največim veseljem v želodarski rog trobili. Prav iz tega namena so se nemčurji naši z vso silo na naše slovenske šole vrgli. Kakor nekdanj cerkev, ravno tako jim je zdaj šola neizrečeno priljubljena kot najbolje orožje za tepanje Slovanov, kajti „svobodoljubnim“ nemčurjem je dobro znano, — kar je pravičen Nemec rekel, ko je branil jezik svojega naroda — da, če hoče kdo kak narod popolnoma uničiti, mora sekiro tujega jezika na deblo narodne šole njegove nastaviti. Brez učiteljev pa ni v tej reči nič opraviti mogoče. Da bi si toraj za ta namen tudi učitelje pridobili, jih ščujejo nesramno, kar se dá, zoper duhovščino in zlasti zoper duhovsko šolsko nadzorstvo. Oni popisujejo vse narodnjake, zlasti pa duhovne kot največe sovražnike in protivnike

učiteljev, sami pa se hlinijo in delajo za najbolje prijatelje njihove; oni jih včasih z grda, strahovanjem, še rajši pa z lepa, z višimi plačami, in „Schulpfennigi“ v svoj tabor vabijo, ter jim zlate gore in dole obetajo in storé, kar koli je mogoče, da bi jih le na to napravili, da bi se — „mračnjaštvu“, to je, poštemu rodoljubju odpovedali, v njihovo „liberalno“ gnjezdo prestopili ter si pod — peto brezverske in nemčurske birokracije svobode, omike in napredka iskali, ali, če ne to, da bi vsaj nov razpor v narodnem taboru napravili ali vže obstoječega pomnožili.

V ta namen ni hujskanja kraja ni konca, kajti geslo teh liberalnih „osrečevalcev“ naših je: „helf was helfen kann“, samo da zatira se ubogi Slovan.

Žalibog, da so se med nami tudi taki učitelji in profesorji dobili, ki so v nastavljenih jim mrežah obtičali, od našega katoliško-narodnega programa deloma ali popolnoma odpadli ter v vrsto strupenih nasprotnikov in tlačiteljev naših prestopili, pokazavši, da je za denar pri njih Bog, vera, narodnost, poštenje in vse, kar kdo hoče, na prodaj.

Naj jim se le njih zapeljivci in patroni lepe delajo, trdé, da niso taki brezbožniki, niti taki „Slavenfresserji“, za kakoršne jih mi imamo; al vsi izgovori jim nič ne pomagajo, vsaj se dobro poznamo. Mogoče, da ni sovraštvo naše katoliške cerkve in vere njih pravi, poslednji namen, ampak, kakor omika, napredek, svoboda, Avstrija in ustavoverstvo le takrat jim ljubo in drago, kedar in kolikor jim za pospeševanje nemškutarije služi; — da pa je nemškutarija in „slavenfresserija“ njih pravi cilj in konec, za ktere ga ti „svobodnjaki“ živé in goré, to je resnica, katera se nikakor tajiti ne more. Živa priča tega nam je vže to, da bodi si ta ali oni naš rojak še tako izvrsten delavec za omiko, napredek in svobodo, — naj se magari sveti na literarnem ali znanstvenem polji kot zvezda prve vrste, — naj si bo vrh tega še ustavoveren, kakor g. Svetec ali (v šolskih zadevah) g. Lapajne; — ali celó brez vse vere, kakor najhujši nemčurski liberaluh in Tagblattar; — vendar, če le je iskren slovensk narodnjak, jim je pri vsem tem strašansk trn v peti, ktere ga ne morejo videti konec očesa. In čem več je v kakem kraju takih iskrenih, delalnih Slovencev, čem bolj v vsakem obziru veselo napredujejo, tem bolj vpijejo naši nemški in nemčurski „naprednjaki“ — „über unerquickliche, verrottete, fortschrittsfeindliche Zustände“. Nasproti pa so toliko zaničevani in kot „klerikale Finsterlinge“ psovani duhovni tem nemčurjem koj drugi dan „willkommene, ehrwürdige, edelherzige und erleuchtete Priester und Kirchenfürsten“, če le v njih — nemčurski rog trobijo.

Da, da, Polde! Reci mi na vse to, kar hočeš; al kakor gotovo je dvakrat dva štiri, tako gotovo je tudi, da se vsi mi „fortschrittsfeindliche“ Slovenci od Mure in Drave do Kolpe, Soče in Adrije bijemo za svoj narodni obstanek, za življenje, omiko, svobodo in napredek naroda svojega na edinopravi narodno-verski podlagi in da smo vsled tega mi „klerikalni“ Slovenci, ki nečemo sramotno pod tujčevo peto umreti, nego svobodno živeti in napredovati — svobodoljubi in naprednjaci v pravem pomenu te besede; nasproti pa je jedro vsega hvalisanega nemškega liberalizma in ustavoverstva, kakor nekdanjega nemškega pravoverstva, le grdo, kanibalsko teptanje in pokončevanje Slovanov, kar je toliko žalostnejše in krivičnejše, ker smo mi Avstrijski Slovani Avstrijo dozda še vselej podpirali, ko jo so „lojalni“ Nemci in Magjari podirali in razdirali. Vsaj leto 1848. in 1849. še ni tako daleč za nami, da ne bi vedeli več, kaj je sedanja eksclenca Giskra s svojimi pajdaži v Frankobrodskem parlamentu govoril in kaj so počeli Magjari z Andrassijem vred.